

Arnold Jürgens ei kahelnud hetkegi

Igal rahval on alati olnud ja on ilmselt ka tulevikus oma kangelased ja märtrid. Eesti rahva üks suurim märterkangelane on kindlasti Jüri Vilms.

Andres Pulver
andres.pulver@virumaateataja.ee

Jüri Vilmsi kõrval kiputakse aga paraku unustama tema kaaslast, kes koos temaga samal moel oma õnnetu lõpu leidsid ja nii omagi elu Eesti vabaduse eest andsid.

Need kaaslastel olid Tallina mees Johannes Peistik, Käsmu meremees Aleksei Rünk ja Aost pärit Arnold Jürgens.

Aktiivne tudeng

Arnold Jürgens sündis 3. oktoobril 1892. aastal Rakke küla-koolmeistri pojana. Opetaja pojana oli tal võimalik tasuta õppida Tartu reaalkoolis ja pärast selle lõpetamist asus Jürgens õppima Riia polütehnikumi kaubanduse osakonda.

Kitsad olud õppimise ajal, mingisugused äpardused ega nurjumised ei suutnud kunagi rikkuda alati rõõmsa ja optimistliku Jürgensi tuju. Tal jätkus värskendavat energiat teistelegi jagamiseks ka kõige lootusetumatel hetkedel.

Toimetulekuks oli Jürgensil tudengipõlves tarvis pidevat kõrvalteenistust, mille ta sai peamiselt koduõpetaja ametit pidades. Nelja-aastasest tudengiajast tuli küll tervenisti pool aastat raisata Tartus laenu- ja hoiuühisuses töötamisele, ent seegi ei suutnud segada Jürgensit kooli heade tulemustega lõpetamast.

Kogu õppimise aja jooksul oli Arnold Jürgens Riia Eesti Üliõpilaste Seltsi üks aktiivsemaid liikmeid ja osales üsna paljudes üliõpilaste heategevus- ja aatelistes organisatsioonides, Riia Eesti Hariduse Seltsis, mitmes muusikakooris ja näiteseltskonnas.

Suvevaheaegadel Rakkes viibides organiseeris ta ka seal laulukoori ja näitetruppe ning õhutas ümberkaudsete põllumeeste keskel ühistegevuse mõtteid. Igal pool, kus ta käe vähegi külge pani, läks asi käima ja edenes.

Arnold Jürgensit jätkus kõikjale - kodumaa heaks töötada oli tema palavaim tung ja kodumaa eest välja astuda tema kõige püham kohus.

Jürgensi koolivennad on ereda seigana tema nooruspõlvest meenutanud üht konflikti Tartu reaalkooli inspektori sakslase Barthsiga. Jürgens õppinud tollal veel nooremas klassis. Inspektor Barthsile meeldinud alati kõike eestipärast ja eestimeelset pilgata ning nii olla ta korra ka klassi ees seletanud, et tema saapaviksijast teener olla äkitselt kuulsaks eesti kirjanikuks saanud.

Arnold Jürgens ei pidanud vastu ja hüüdis üle kogu klassiruumi: "Mis seal parata, on ju teener tihti targem oma pere-mehest!" Klassis tekkis suur segadus ja sõnelemine, lõpptulemuseks oli aga see, et vanahärra ei armastanud Jürgensit just mitte liiga palju ja hüüdis teda kooliaja lõpuni ironiseerivalt "patrioodiks".

Tubli spordimees

1914. aastal asus Arnold Jürgens Tallinna ja hakkas tööle pangas raamatupidajana. Ta suutis märkamatult teha suurt tööd nii panga ülesehitamisel, spordiseltsi Kalev ümberkujundamisel, ühistegevuse arendamisel kui Eesti sõjaväe ülemkomitees.

Jürgensi tehtud töö suurust on raske üle hinnata, ent suurimad on tema teened ehk siiski spordiseltsi Kalev ees, mille juhatuse liige oli ta aastast 1915 ja kaks aastat hiljem valiti ta seltsi esimeheks. Jürgens oli ka ise aktiivne sportlane, mängides talvel jääpalli ja tegeldes suvel võimlemisega. Tema algatusel andis Kalev välja esimese kergetegevuse õpperaamatu "1. poiste spordiõpetus".

Arnold Jürgens oli ka Kalevi ajakirja tegelik algataja.

Jüri Vilmsi esitatud kutse - saata teda sel ohtlikul teekonnal - võttis Arnold Jürgens hetkegi kõhklemata vastu. Ta ei soovitud kuulsust ega au, ta töötas oma kohusetunde ja tõekspidamiste järgi. Õiget sammu astuda ei kahelnud ta silmapilkugi.

Segane saatust

Jüri Vilmsile oli Ajutine Valitsus teinud ülesandeks luua Eesti saatkond ja jääda välismaale, et suure häda korral hakata seal uut valitsust moodustama, Arnold Jürgens pidi aga saama sidemehiks Vilmsi ja Ajutise Valitsuse vahel.

Et sakslased olid okupeerinud nii Eesti kui ka Läti, otsustati minna üle jää Soome kaudu. Käsmu rannast said Vilms,

See pilt peaks kujutama Jüri Vilmsi ja tema kaaslaste hukkamist Töölös, kuid tegelikult ei ole pildil oleval hukkamisel Vilmsiga midagi pistmist. Seda pilti lihtsalt kasutati "ametliku" versiooni konstrueerimiseks.

2 x repro

Jürgens ja Peistik endale teevahiks kohaliku meremehe Aleksei Rüngi. Käsmust otsustati minna Tütarsaarele ja sealt Suursaarele.

1918. aasta märtsi lõpus olid Vaindloolt nähtud nelja meest hobuse ja reega, kes saarele püüdsid pääseda, ent kalda äärest oli jää sulanud, mistõttu mehed ei pääsenud üle vee. Mõni päev hiljem nägid saarlased hobust riistadega, aga ilma reeta. Mehed püüdsid looma saarele viia, ent hobune oli nii kurnatud ja nõrkenud, et teda ei õnnestunud kuidagi üle vee toimetada, mistõttu ta tuli maha lasta.

Sellega ka Vilmsi ja kaaslaste jäljed kadusid. 1919. aasta suvel pöördusid kadunute omaksed ja tuttavad kohtuministeriumi poole palvega asjasse selgust tuua.

Valitsus määras komisjoni eesotsas Tõnis Kalbusega, kes alustas oma uurimist Käsmust ja järgis samm-sammult kadunute viimset teekonda. Pärast Suur-saart ei leitud aga enam mingeid jälgi.

Asja edasine uurimine anti Soome salapolitseile, kellele

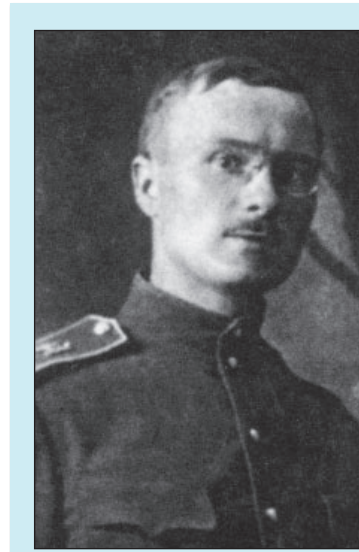
saadeti appi üks eestlasest uurija. Ka soomlased ei toonud asjasse selgust enne, kui saabus üks anonüümikiri, mis teatas, et Vilms ja tema kaaslastel olid sakslaste kätte langenud, koos Vene sõjavangidega 13. aprillil 1918. aastal Töölö suhkruvabrikus juures maha lastud ja lähedalasuvasse metsa maetud.

Märtrite surnukehad toodi kodumaale 1920. a detsembris ja maeti ümber suurte austusavalduste saatel.

Meeste saatust on üritanud uurida soome ajaloolane Seppo Zetterberg 1997. aastal ilmunud raamatus "Jüri Vilmsi surm", mis ilmus 2004. aastal ka eesti keeles, kuid täit tööde selle kohta, millal, kus ja kuidas Vilms koos oma kaaslastega suri, ei tea keegi. Nagu sedagi, kas kodumaale toodi ikka nende säilmed.

"Analüüsides Vilmsi, Jürgensi, Peistiku ja Rüngi saatust tuleb lähtekohaks võtta karm tõelus," kirjutab Zetterberg.

Ajaloolase hinnangul lõpevad kindlad teated meestest nende lahkumisega Käsmust ja Vaindloo majakavahtide kirjel-duses on juba hulk ebakindlust.

Ao külast pärit Arnold Jürgens suutis oma lühikeks jäänud elu jooksul palju korda saata. Paraku on tema nimi teenimatult unustusehõlma vajunud. Kõige paremini on tema mälestust jäädvustanud spordimehed.

"Nad võisid ju vaid pidada tõenäoliseks, et nägid jää Jüri Vilmsi ja tema kaaslast," arvab ta.

Eestis Vilmsi ja ta kaaslaste saatuse väljaselgitamiseks ametlikku uurimist ei korraldatud, sest "mis tahes, kuid meelsami-ni saksavastase tõe leidmise järele oli lausa rahvuslik vajadus, mis summutas Tallinna võimude kained kaalutlused ja nõutava allikakriitika," nagu kirjutab Seppo Zetterberg.

Soomes korraldati kaks ametlikku uurimist, kuid mõlemad jäid tulemusteta.

Seppo Zetterberg esitab mitu versiooni. Teatud reaalsel

alust võib tema arvates olla teoorial, et mehed surmati hoopis Huopalahti massihukkamisel. 1918. aasta alguses olevat punased viinud Kotkast kolm-neli meest Petrogradi. Ka need võisid olla Jüri Vilms, Arnold Jürgens, Johannes Peistik ja Aleksei Rünk.

Arnold Jürgensi juurde tagasi pöördudes - Tartu linnavalitsus otsustas panna raekoja saali üles Arnold Jürgensi pildi, Eesti meesiluisutajad võistlesid pikki aastaid hr S. Orloff poolt välja pandud Arnold Jürgensi mälestuskarikale. Kõigi hukkunu-te perekond vabastati maa-maksust igaveseks ajaks.